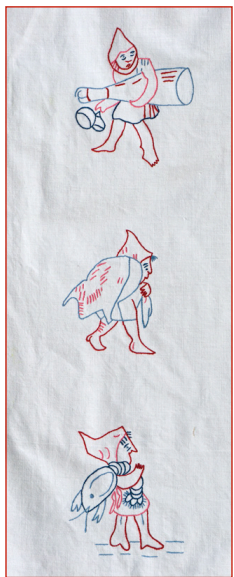

TENEN

25. årgang nr. 2 – november 2014

Indhold:

Pindsvinepigen	side 3
Terminologi og væv	side 7
Årets sidste rundvisning i Eremitageslottet	side 12
Syersken fra Nr. Vilstrup	side 16
Note: Foreningen TENENs formænd	side 17
Lidt om hørren	side 18
Norges Linforening	side 19
Aagot Noss 90 år	side 20
Bog anmeldelse	side 22
Telefonliste for TENENs bestyrelse mv.	side 23
Bagsiden - postkort: Færøsk malkesjal	side 24

QR-koden henviser til dette bladnummers side på Internet.

TENEN Dansk Tekstilhistorisk Forening

Formand: Annet Laursen Skjelsager, Dorthesvej 2, 3520 Farum, telefon 44 95 05 55

Næstformand: Lone de Hemmer Egeberg, Teglgården 66 st.th, 3460 Birkerød,
telefon 45 81 05 05

Kasserer: Bent Bille, Søndergade 66, 5620 Glamsbjerg, telefon 64 72 15 65

REG.NR. 1551 GIROKONTO 1430130 • SWIFT-BIC: DABADKKK IBAN: DK23 30000001430130

Medlemsskab tegnes hos kassereren. I 2014/2015 er prisen pr. år 250 kr.

Husstandsmedlemsskab koster 300 kr.

Medlemmer får tilsendt tidsskriftet TENEN.

TENEN – Danish Society for Textile History – Verein für Dänische Textilgeschichte

Tidsskriftet **TENEN**

Redaktion: Annet Laursen Skjelsager, Dorthesvej 2, 3520 Farum, telefon 44 95 05 55,

ePost silke-annet@silke-annet.dk • Vibeke og Frits Lilbæk, telefon 26 60 28 40,

ePost vofl3450@gmail.com

Sats og billedbehandling: Frits Lilbæk • Digitaltryk: VesterKopi • ISSN: 0906-9526

Copyright © TENEN og forfatterne • 19.11.2014

TENEN udkommer fire gange om året – sidst i månederne august, november, februar og maj. Deadline for redaktionelt stof er seks uger for eller efter aftale med redaktionen.

Artikler og indlæg sendes til redaktionen

fx med ePost – eller evt. maskinskrevet med brevpost. Tekst og illustrationer adskilt.

Annoncepriser: 1/1 side: 525 kr. 1/2 side: 300 kr. 1/4 side: 185 kr. 1/8 side: 135 kr.

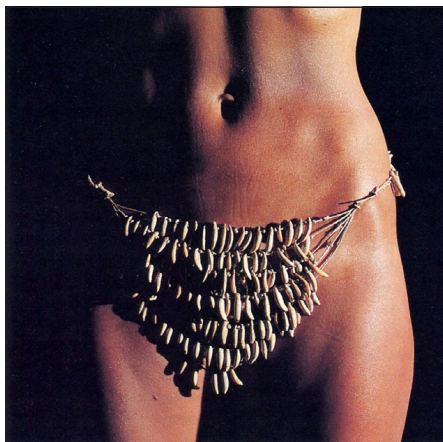
Ældre numre af TENEN kan købes ved henvendelse til foreningens kasserer
– så længe lager haves. Prisen er 65 kr.

Ændring af sendeadresse meddeles til kassereren.

Internet: <http://www.tenen-dk.tk/tenen>

PINDSVINEPIGEN

Skeletter overlever bedst i en alkalisk jord. Derfor er der i den kalkrige sydvestlige kyst på Gotland i Sverige gjort usædvanligt mange unikke fund af velbevarede menneskeskeletter fra Stenalderen.

Dyretandsskørt fra kvindegrav på Visby-bopladsen. Foto: Göran Burenbult

Allerede i 1922 blev svenske arkæologer opmærksomme på, at der i Eksta sogn, 30-40 km sydvest for Visby, fandtes bemærkelsesværdige stenalderfund. Området blev kendt under navnet Ajvide og lå oprindeligt ud til en lagune indenfor kysten og ikke langt fra Karlsøerne. Klimaet var mildere end i dag, og der var rigeligt med sæl, fisk, havfugle og mængder af æg på Karlsøernes klippeafsats.

Ajvidebopladsen har været beboet fra omkr. 5.000 f. Kr. men hovedsagelig i perioden 3.200 – 2.300 f. Kr. Den sammenhængende boplads dækker mere end 200.000 kvadratmeter. Ved senere udgravninger i 1983-84 blev omkring 200 kvadratmeter af bopladsområdet undersøgt.

Et halvt hundrede grave blev lokaliseret og udgravet. Der blev desuden gjort et overvældende stort antal løsfund, hvoraf 50.000 er blevet registreret.

De fleste grave indeholdt menneskeskeletter tillige med velbevarede ben og knogler fra bl.a. hare, ræv, svin og pindsvin. Det fortæller om de dyr, stenaldermenneskene jagede og blev givet den døde med i graven.

Hunden var på det tidspunkt domesticeret. Der er således fundet adskillige gennemborede hjørnetænder fra 12 år gamle hunde. Tænderne blev brugt til udsmykning af dragt eller som en del af en halskæde.

Udgravningerne i 1980-erne er efterfulgt af årlige undersøgelser, hvor nye feltarkæologiske metoder er taget i brug samtidig med, at en omfattende forskning af fundmaterialet blev sat i gang.

De anvendte analysemetoder har kunnet fravriste stenaldermaterialet mange ukendte detaljer, som tilsammen har vist, at det nu er det største og mest veldokumenterede materiale af sin art i Europa i moderne tid.

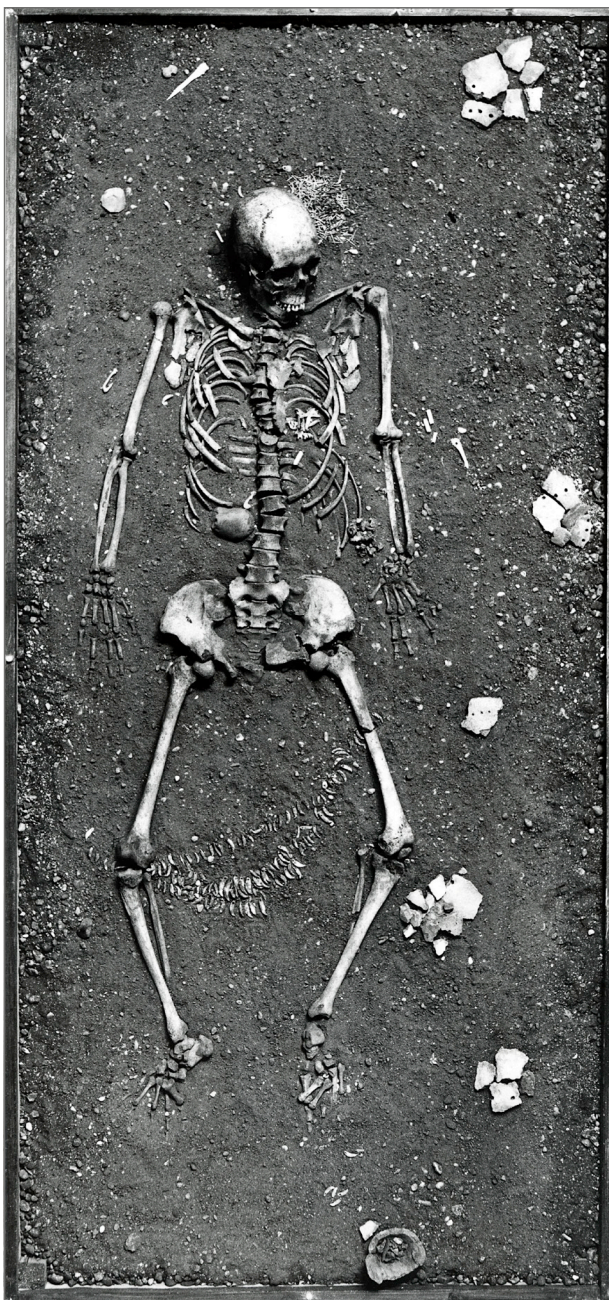
Ajvidelagunens befolkning er også kendt som grubekeramiske folk efter den måde, de dekorerede deres keramik på. Der er blandt andet fundet et skår med fingeraftryk på og et stykke af et lerkar med en sort bemaling – det ældst kendte i Norden.

Af de ca. 50 grave, der blev frilagt i 1980-erne, tiltrak grav nr. 2 sig den største opmærksomhed. Den fire meter lange grav var velbeva-

ret. I graven lå en ung spinkel kvinde på omkring 20 år udstrakt på ryggen og med hovedet mod vest. Ifølge osteologerne, som sammenligner skeletter, havde hun været omkring 153 cm høj, da hun færdedes på bopladsen eller fiskede i lagunen. Hendes ansigt var smalt med en lige profil og en bred hvælvet pande. I graven omkring skelettet lå krukker til mad og drikke, amuletter, smykker, en nål, en mejsel, en miniature økse, 52 mm lang og forarbejdet af en lokal flint, samt et par fiskekroge og andet gravgods som til sammen har kunnet give arkæologerne mange betydningsfulde informationer om stenaldermenneskets livsforhold og mulige magiske ritualer.

Den unge kvinde var blevet placeret med knæene let opadbøjet og nøjagtigt som tilfældet var med et par af hendes stamfæller i andre grave, havde hun været klædt i en dragt med op til hundredetals gennemborede sæltænder, der sandsynligvis har siddet langs nederste kant på den nu forsvundne sæl(?)skindsdragt. Centralt placeret i midten af udsmykningen med sæltænderne sad hjørnetænder fra hunde.

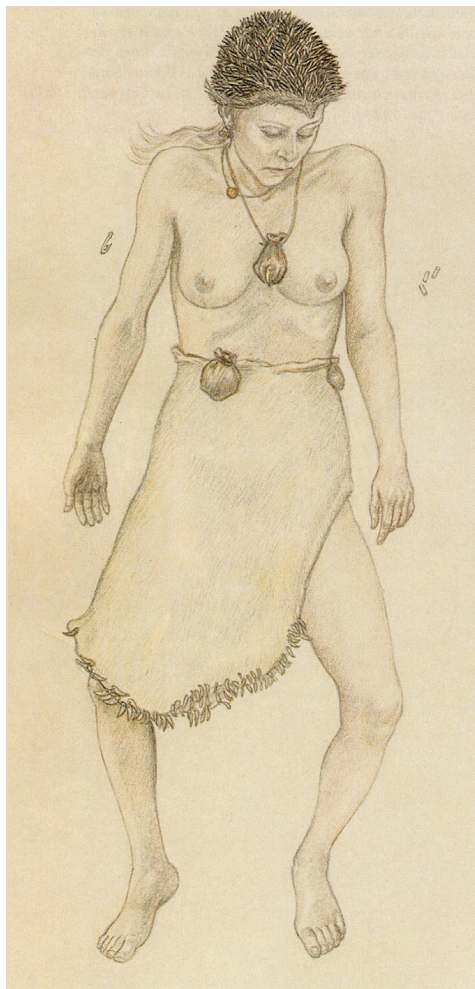
Under den omhygge-

Igelkottsflickan er udstillet i Gotlands Museums Forsal i Visby.

Foto: Raymond Hejdström, Gotlands Museum

lige udgravning blev der trukket en snor igennem hullerne i såvel hund- som sæltænder, og ved at knytte en knude på snoren på hver side af den enkelte tand var det muligt

Rekonstruktionstegning af Igelkottsflickan.
Tegning: Göte Göransson

at fastholde en ens afstand imellem tænderne hele rækken igennem. Dermed kunne opsætningen senere

løftes op af graven med det originale udseende intakt.

Ved den unge kvindes højre tinding lå en gennemboret dobbeltsidet ravperle. Om perlen har været båret i øret eller i håret, kunne ikke afgøres. Yderligere to gennemborede ravperler lå i nærheden samt flere rørbensperler fra fugle. Perlerne kan have været båret om halsen eller siddet som en udsmykning på dragten. I bæltet havde hun båret en rund nålebryne, som blev anvendt til at slibe spidser eller skarpe ægkanter med på redskaber af ben.

I højde med brystbenet (ved hjertet) lå en lille samling af udvalgte stykker ben, bl.a. gennemborede mellemfodsben fra edderfuglen, samt fem underkæber af pindsvin fra fem forskellige individer. I samlingen indgik også afsavede epifysdele (endestykker af rørkogle) fra storskarven.

Historisk har man anvendt skarven som fangstredskab, og i visse dele af Asien (Kina og Japan) bruges den på samme måde i dag. Med en line om fuglens hals, som hindrer den i at slugе den fisk, den fanger, bliver byttet i stedet fiskerens fangst, når fuglen trækkes ind på land. De fem underkæber af pindsvin samt fundet af et pindsvineskind, hvoraf nu kun de mange pigge lå tilbage ovenfor kraniet, var for arkæologerne et synligt tegn på, at pindsvinet havde haft en helt speciel betydning for den unge kvinde – måske som en beskyttende talisman(?). Pindsvineskindet havde måske dannet en hue og ikke så overraskende, fik hun herefter benævnelsen: "Pindsvinepigen" – "Igelkottsflickan" på svensk.

De udvalgte dyr har sandsynlig-

vis haft magisk eller rituel betydning for sæljerne langs kysten og uden tvivl for pigen her. Antallet fem har ikke været et tilfældigt valg. Fem som antal fingre på en hånd? Magiske tal forekommer i de fleste kulturer og på Ajvidebopladsen har to andre grave ligeledes fem genstande liggende samlet. I grav 6 havde en ung mand fem tibia, ben fra svin, smukt arrangeret ved fødderne, og i grav 7 var der ved en ældre mands skelet langs højre arm samlet anbragt fem store nåle af ben, måske stikvåben. De lå blandt 40 andre forskellige genstande.

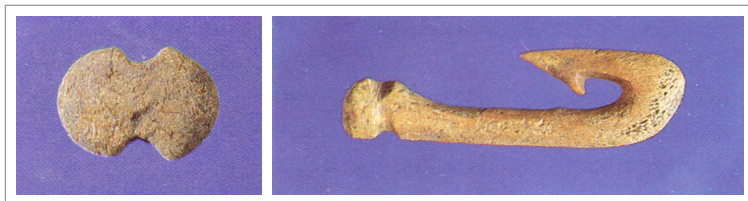
Den unge kvindes lille samling af udvalgte benstykker lå tæt sammen-

pakket, sandsynligvis har de været gemt i en amuletpose af skind, som hun kan have båret i en snor rundt om halsen. Pigen havde foruden de traditionelle gravfund også fået et par fintformede fiskekroge af ben med i graven. Om hun var en eminent fisker, eftersom specielt hun havde fået fiskekroge sammen med epifysdele fra storskarven med i graven, eller hun havde anlæg for at tæmme skarv og bruge den som lokkedue, kan vi ikke vide, men det er en nærliggende tanke. Engang vil det måske være muligt at aflæse flere fakta ud fra de mange velbevarede skeletter, som gemmer på en historie, der venter på at blive fortalt.

Else Østergård

Ravperle og fiskekrog - vist i naturlig størrelse.

Foto: Göran Burenhult.

Henvisninger:

- Göran Burenhult: *Speglingar av det förflutna*. Förlags AB Wiken, Högnäs, 1990. ISBN 91-7024-666-1. Svenske stenalderfund er sammenstillet med levende stenaldertraditioner i USA, Fransk Polynesien, Fiji, Vanatu, Salomonøerne, Papua Ny Guinea samt Australien.

- *Ajvide och den moderna arkeologin*. Redigerad av Göran Burenhult. Bokförlaget Natur och Kultur 1997. ISBN 91-27-06593-6. En populærvidenskabelig sammenstilling af udgravningsresultater fra Ajvide på Gotland.

På dette blads forside er der et juleforklæde af svensk oprindelse. Margit Ambeck har købt det på et dansk loppemarked. Nisserne er i gang med at hente forskellige råvarer samt noget køkkengrej. Forklædelommen er klar til husnøglerne. Kogebogen på smækken bliver holdt frem af en engel med matros hue og forneden på forklædet er kaffen klar.

TENEN ønsker medlemmerne en god jul og på gensyn i det nye år.

Terminologi og væv – en personlig historie om Lervad væven

I mit liv er væven et grundlæggende begreb. Væven som redskab er for mig håndvæve, som min familie har fremstillet i flere generationer – *Lervad væven*.

Jeg kommer fra Askov og voksede op med dens stærke højskoletradition og husflidsskole. En bevægelse, der begyndte efter Danmark tabte krigen i 1864 og blev voldsomt reduceret som land. Vi begyndte at se indad til en national identitet gennem “Arts and Crafts” bevægelsen i England og en grundtvigiansk bevægelse i Danmark. I Askov op-

stod højskolen som en måde at oplyse og danne landbobefolkningen på for at give dem kendskab til litteratur, filosofi og håndværk som eksempelvis sløjd og vævning.

Min personlige historie om væven er altså mere end 100 år gammel, og det er også historien om starten på dansk håndvævning i begyndelsen af det 20. århundrede.

Terminologi og benævnelse af teknikker og grundlæggende begreber om væven kom meget tidligt ind i mit liv, da min bedstemor lærte mig at væve som barn i Askov.

Billederne illustrerer skolerne i Askov og den første lille sorte væv, som blev sat i produktion i Danmark. Askov Højskole og Husflidsskolen og Husflidsskolen fik et tæt samarbejde, og de drivende kræfter var blandt andre Jenny la Cour og Johanne Siegumfeldt.

Min oldefar Anders Lervad grundlagde Lervad firmaet og lavede håndvæve fra omkring 1895. Disse kunne husflidskolen bruge til at uddanne unge kvinder i håndvævning med. En viden var forsvundet, og redskaber samt væveviden måtte genopbygges ud fra modeller hentet i Sverige.

Anders Lervad var sløjdlærer på husflidsskolen, senere leder af den og forlovet med en væver og håndarbejds lærer. Hans første kontakt med vævning var at reparere og bygge væve omkring Dansk Husflids Selskab og dens skole i Askov, som blev skabt i 1888.

Udover at lave væve til lokale skoler og undervisning i Askov begyndte min familie og hermed min bedstefar Haralds generation også at eksportere væve til USA – bl.a. til Chicago, hvor min navnesøster Sanne Sørensen var rejst til, efter at hun mistede sit job som håndarbejds lærer på Askov Højskole.

Hun drog som så mange desillusionerede danskere ud i slutningen af det 19. århundrede og kom ikke hjem igen; men fik sin familie til at producere og sende væve til hendes undervisning i USA.

Netop det lokale og det internationale var fra starten en del af min historie med væven. Min far Simon og hans tre brødre, Tue, Henning og Arne og deres søster Nanna, min bedstefar Harald og hans brødre og

min oldefar Anders havde altså i generationer dette firma i Askov, hvor de producerede væve- og sløjdmateriel til danske skoler.

Fra mit personlige perspektiv voksede jeg op med min bedstemor Johanne Margrethe og lærte at væve på den lille røde bordvæv, som nedenstående foto viser. Allerede som barn var termer som kipper og lær-

Den lille røde bordvæv.

red en del af mit ordforråd. Væveteknik var en del af min barndom. Hele mit liv har været fulgt af lyden af væven, skafterne, skytten og sammen med min bedstemors stemme, der ikke bare lærte mig om materialer og teknikker, men samtidig fortalte mig sin livshistorie og genbrugte klude fra sit liv – gamle slips og gardiner fra familien til at lave

kludetæpper på gobelinvæv/opretstående væv, da jeg blev lidt ældre. Den opretstående væv var let at væve på som barn, og den gav mig muligheden for at følge processen.

Min bedstemor kom fra en præstefamilie, og hun spillede også musik og sang med mig – og vi spillede firhændig på klaver – hun kom og satte sig ved siden af mig ved væven og fortalte, mens jeg vævede.

Processerne med at trende, sølle, bomme og væve – samt forbedre skytterne er for mig en del af vævens sang, og med den sang fik jeg vævet mening ind i mit liv fra tidlig barndom. Samtidig kom jeg til at kende min bedstemor rigtig godt – hvordan hun mødte bedstefar og fik mange børn og ansvar for en omfattende produktion af væve og sløjdmateriel, og det hårde arbejdsliv som blev en konsekvens af det. Der var også et mørkt islæt i denne livsfortælling – om hvordan hun ikke fik sin ønskede uddannelse, men måtte opgive sine faglige ønsker for at leve sammen med min ti år ældre bedstefar Harald, som skulle overtage familiefirmaet. Jeg hørte hendes livshistorie på samme tid som historien om at spinde og væve – om hendes drømme, hendes livsmål, hendes kampe og skuffelser – men også store glæde over den store børneflokk og børnebørnene.

Terminologi handler for mig om begreber og benævnelse. Først med mit navn, da min far og mor opkaldte mig efter familiens møster Sanne, som var håndarbejds lærer og emigrerede til USA. Som hende rejste jeg fra Askov – læste fransk i Århus og lærte fransk i Frankrig – igen omkring vævningen, da mine første ophold i Frankrig var i Arras hos Su-

Lervad væv nr. 14.

zel, som havde en garn- og vævebutik og solgte vævene fra Askov. Der skulle udarbejdes en rapport om teknikken med direkte trending, og den blev jeg sat til at skrive på fransk med Suzel, lige da jeg var be-

Her er et billede af mig som ung ved en sammenklappelig skaftevæv i et væv-katalog.

gyndt franskstudierne på universitetet i Århus i begyndelsen af 1980-erne.

Min far har levet hele sit liv i Askov med sine forældre, og det var min farbror Tue, som tog mig med på messer og ture rundt i Europa for at sælge de mange vævemodeller, da jeg var ung. Han boede ligeledes nogle år i England.

Min Lervad væv nr. 7.

Ud over at være "model" i et væv-katalog skrev jeg som ung også brugs- og samvejledninger for vævene sammen med min faster Nanna, som var væver og den eneste i hendes generation i familien, der var uddannet og havde arbejdet som væver.

Hendes brødre var snedkere, administrerende direktør eller marke-

tings- eller produktionsansvarlige. Min far og hans brødre var meget travle mennesker i mine ungdomsår. De producerede væve til ind- og udland, og jeg hjalp som nævnt til hjemme i Askov før og under mine universitetsstudier, fx ved at demonstrere forskellige væve på messer, samle og demontere dem - et familieprojekt, som min mor også var en del af som assistent for min far.

Jeg fik min første væv til min 18 års fødselsdag - en bøgetræs væv med 6 skafter - som stadig står i mit sommerhus, hvor min datter Sophie også væver på den. Som en af de få i familien, som stadig væver, har det været vigtigt for mig at viderebringe min viden til Sophie. Det er især erfaring med de grundlæggende teknikker og begreber i vævningen - som fx grundbindingerne lærred, kipper og satin og materialevalg på væven.

Den franske kvinde, som lærte mig direkte trending som 18-årig, har også i 2009 givet Sophie et vævekursus i Frankrig. Da jeg lærte hende at kende, var hun stadig gymnasielærer i fransk og lærte mig også meget om fransk sprog og litteratur.

Hendes lejlighed var nærmest "min højskole" ligesom den har været senere for min datter, og Sophie kan nu benævne alle processer og teknikker både på dansk og fransk

og fortsætte vores fælles viden og identitet, da hun er født i Frankrig og boede der de første 5 år af sit liv.

I 1980-erne havde Suzel en butik og et væveværksted, og mens vi lyttede til Brel, Brassens og Barbara til den mekaniske lyd af flyveskytten på min families væve, levede vi også som "canut" væverne i Lyon på mezzaninen i en fleretagers lejlighed – og vi levede bogstaveligt talt en vævers liv, hvor vi både fremstillede og solgte de vævede stoffer. Jeg lærte også om de lokale hørtraditioner i Nordfrankrig og flyttede senere til Lyon og udvidede mit kendskab til silkevævning og jacquard vævene, som min familie også havde lavet dele til.

Overførslen af viden igennem alle disse begreber og relationer fra fibre til garner og teknikker til det færdige væveresultat har været mit liv både i Frankrig og Danmark. Variationer over temaet lærred, kipper og satin har været en fast og integreret del af min barndom og ungdom og nu også mit akademiske liv på Danmarks Grundforskningscenter for tekstilforskning (CTR) på Københavns Universitet, hvor jeg arbejder videre med disse grundbegreber og deres uendelige variationsmuligheder og strukturer både i verbale og non-verbale repræsentationsmåder.

Min ph.d.-afhandling handlede om den fagsproglige kommunikation i tekstilområdet og jeg behandlede her silkevævning semiotisk som et sprog med motiver, der kan læ-

ses og bruges over hele verden. Det siges tit at terminologi handler om entydighed og standardisering, men mit fokus har altid været diakronien og den rige variation, der findes omkring grundbegreberne og deraf udledte begreber/termer.

En del af min ph.d. tid gik med at lave en flersproget tekstilbase til tekstilindustrien, fx med begrebssystemer til undervisning i hele processen fra fiberfremstilling til tekniske tekstiler og efterbehandling. I øjeblikket arbejder jeg i Dragtpulvens *textilnet.dk* projekt med repræ-

Sophies sølning.

sentanter fra danske museer, hvor vi laver en term-wiki om tekstilsamlingerne fra 1700-tallet til i dag, som jeg tidligere har skrevet om i bladene TENEN og Rapporter. Jeg er involveret i mange terminologiprojekter på CTR, hvor vi afholder tekstilterminologi workshops og konferencer (se *ctr.bum.ku.dk/konferencer*) og udgiver bøger om emnet. Jeg er også involveret i internationalt terminologiarbejde for NORDTERM og EAFT - European Association

for Terminology, hvor jeg løbende har fortalt og skrevet om emnet. Min personlige erfaring og interesse for væve og processer har klart vist mig, hvor vigtigt det er at repræsentere begreberne og bruge de rigtige

termer – ikke bare inden for tekstilområdet, men på alle fagområder.

Susanne Lervad

Efterskrift: I 1998 ophørte fremstillingen af Lervad væve. Der fremstilles i dag høvlebænke, arbejdsbænke, borde og skabe til værksteder. Firmaet er ikke længere familieejet. Red.

Årets sidste rundvisning i Eremitage-slottet

Tænk at starte en rundvisning med at gå ad hovedtrappen direkte ind i slottets underetage!

Denne etage er ikke nær så imponerende, som etagen ovenover. De kongelige og deres gæster går da også ret hurtigt ovenpå. Da Dronningen ved indvielsen blev vist rundt, fortæller majestæten da også selv, at det er første gang, hun er i kælderen, hvor køkkenet ligger.

Der er rigtig mange kakler i trappesafdelingen, der er husets eneste forbindelse mellem etagerne, og kaklerne er alle forskellige, og de er alle lavet i Store Kongensgade Fajancefabrik i København. Der er mærkelige motiver mellem alle de jagtrelaterede - fx en mand, der rider på en hane. Trappens blå farve

er berlinerblå - opfundet der i starten af 1700-tallet. Oprindeligt blev der brugt okseblod; men i dag bruger man linolie maling. Farven falmer desværre noget i sollys.

Gennem et af vinduerne fra belætagen kan man se ud over sletten mod Øresund og Skånes kyst. Slottet ligger på Dyrehavens højeste punkt, og desuden er det bygget på en bastion, som løfter bygningen lidt. På billederne, som vi gerne måtte tage, kan vi se, at der er nogle, som har ridset navn og dato ind i ruden med deres diamant-

ringe. Det fænomen hørte vi nu ikke noget om, men kender det fra Fredensborg Slot.

Beletagen (fr. ‘den pæne etage’) er en bygnings fornemste og mest repræsentative etage – ofte over stueetagen i gade- eller terrænplan. Beletagen er rigt dekoreret og har større etagehøjde og vinduer end de øvrige etager.

Det største rum på beletagen er spisestuen. Over spisebordet er en guddommelig smuk himmel, som understreger kongens status. Der er flotte “marmorsøjler og -paneler” som i virkeligheden er af træ, der er påført kunstig marmor lavet af gips, ligesom det kendes i Christiansborg Slots Kirke.

Oprindeligt er Eremitageslottet bygget rundt om en eremitage konstrueret af Ole Rømer. Det var et spisebord med en yderst finurlig elevator-mekanisme, som muliggjorde servering nede fra kælderen helt uden, at tjenerpersonalet kunne ses af jagtselskabet. Mekanismen gik dog hurtigt i kludder og blev så fjernet, ligesom hullet i gulvet er lukket til.

Smukt blomstrede silketapeter blev sat op i forbindelse med den seneste meget omfattende restaurering, som blev færdig i 2013. Det

Foregående side - interieur:

- Trappeopgangen med tusindvis af St. Kongensgade kakler og malet træværk i berlinerblåt og cremefarvet.
- Ni kakler.
- Udsigt.
- Loftsdekorationen i spisesalen er imponerende.
- To stole.
- Sideværelse med silketapet.

Denne side - tre silketapeter:

- Mørkegrøn silke-damask.
- Håndmalet cremefarvet silke-taft.
- Håndmalet blågrå silke-atlask.

er Laila Durán, der har stået for disse silketapeter. Laila er nordmand, gift med en svensker, bor nord for Stockholm og arbejder bl.a. i Danmark, hvor hun lige nu er med til at restaurere rum på Christiansborg Slot i København.

Først kom vi til det grønne rum. Det grønne silketapet blev fundet under flere lag papirtapet. Rummet var ved restaureringens start blå, men under lagene kom man altså til det dybgrønne, som nu pryder rummet. Det er en silkedamask med et mønster, der kendes både i Europa og Amerika. Det laves stadigvæk i Kina, og kan købes i metermål til omkring 1400 kr. meteren.

De to næste rum har specielt fremstillede tapeter, som kun findes her.

Blomstertapeternes restaurering, har en lang historie. Først kontaktede Slots- og ejendomsstyrelsen et væveri i Frankrig. Her forventede man, at det kunne lade sig gøre at få fremstillet lignende tapeter, som de gamle, men det blev langt dyrere end styrelsen ville acceptere. Man så sig om efter andre muligheder og havnede hos Laila, der havde kontakt til et indisk silkevæveri, som kunne lave nye tapeter. Stregtegningen er trykt på silkestoffet og derefter er alle blomsterne håndmalet ovenpå. Resultatet er blevet overordentlig smukt.

Tapeterne på væggene i det lyse rum er vævet silkeatask.

Som det sidste rum kom vi til det blågrå værelse, hvor der også er håndmalede blomster på fladen. Motivet er her tættere og knap så luftigt. Her er motiverne malet på silketuft.

Sidste år havde mange beklaget,

at der ikke var møbler i slottet, så nu er der placeret passende nyrenoverede stole samt en gammel stol med gyldenlædersæde og -ryg.

Når folk ude fra Strandvejen undertiden syntes, at Slottets vinduer glødede, så er det fordi slottet tidligere var beboet. Sidst af Kronprins Frederiks chauffør med familie. Nu er der ingen faste beboere, så næsten alle rum indgår i rundvisningen.

*Vibeke Lilbæk
31. august 2014*

Noter:

- Der bliver formentlig adgang til Eremitageslottet igen i 2015.
- *Damask*: Oprindeligt stof fra Damaskus. Oprindeligt af silke, senere også af uld, hør eller bomuld. Teknikken giver rige muligheder for mønstervævningen, der fremkommer ved vekslen mellem trend og islætseffekt.
- *Atlask*: Ensfarvet glat blankt stof i satinbinding, oftest silke. Vævningen stammer sandsynligvis fra Indien eller Kina og er først blevet almindelig i Europa i 1700-årene.
- *Taft*: er et let, blødt og glat, ofte glinsende tekstil, som oprindeligt blev fremstillet af silke i toskaftopsætning.
- <http://folklorefashion.durantextiles.com/2014/08/>
- <http://www.durantextiles.com>

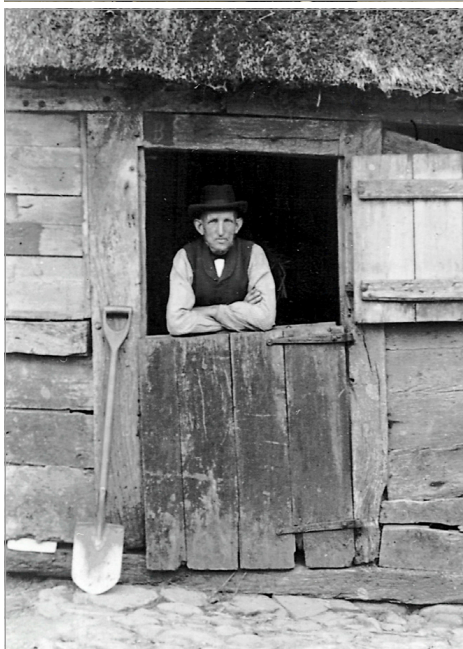
Syersken fra Nr. Vilstrup

Johanne Kirstine Friis blev født den 10. oktober 1852 i Sdr. Vilstrup, 5 km sydøst for Haderslev. Hendes far, Nis Nissen, var "indsidder", som var betegnelsen for én, som var i tjeneste hos en gårdmand eller husmand og lejede et – ikke selvstændigt – hus af ham.

I 1877 blev hun gift med Hans Friis, der var ringer - i dag ville man kalde ham graver - ved Vilstrup Kirke, og sammen flyttede de ind i et stråtaekt hus i Nr. Vilstrup nær ved Kirken. Et udhus blev anvendt som brandstation og husede sognets hestetrukne brandsprøjte. Huset blev ramt af et lyn i midten af 1930-erne og nedbrændte.

Mens manden passede arbejdet i kirken og på kirkegården, syede hun for sognets kvinder. Det var i første række de velstillede gårdmandskoner, der havde råd til at få deres tøj syet ude. Det foregik ved, at kvinderne kom til Johanne med deres ønsker, som hun så sad og syede på hjemme ved sin trædesymaskine. Når vejret tillod det, tog Johanne en symaskine med ud på gårdspladsen og arbejdede dér. Det skete også, at hun rykkede ud på gårdene og syede.

Desværre findes der ingen billeder af de kjoler, hun syede for folk, og vi kender heller ikke prisen på dem. Men et par kvitteringer på udstyrsartikler fra auktion og manufakturhandel i Haderslev kan give os et

C. Claudius Lassen,
Ha isborg Nr. 142.
Haderslev Avktonariat,

Avktions-
Nr. *899* den *3/11* 18*94*
Købt paa Avktionen den
Forfalden den
Nr. *419 44*
6 % hvis Regningen er forfalden. Mk. P.

<i>41</i>	<i>J. Haandklæder</i>	<i>18 50</i>
<i>104</i>	<i>Højre Gælle m. m.</i>	<i>2 00</i>
<i>191</i>	<i>Wiggen</i>	<i>18 00</i>
<i>158</i>	<i>Læderstøvler</i>	<i>6 50</i>
<i>146</i>	<i>Wig</i>	<i>5 50</i>
		<i>33 50</i>
	<i>Sølv og Guld</i>	<i>2 40</i>
		<i>35 90</i>
	<i>Indbetalt</i>	
	<i>C. C. Lassen</i>	

Haderslev, den 1890

Faste Priser.

Største Lager af
Kjoletoier,
Klæde og Buekskin,
Lærred, Bomuldsvarer,
Gardiner, Bordtæpper,
Gulvtæpper,
Kortevarer o. s. v.

Nota

Lager af
Dame-, Herre- og Børne-
Konfektion,
Dame-, Herre og
Børne-Linned,
Udstyrsartikler,
Sengefjer og Daun.

for *Friis & Friis*

fra **N. Christensen,**
Simon & Misch. Efterf.

<i>1</i>	<i>1. Klæde og Overtræk</i>	<i>32 00</i>
<i>1</i>	<i>1. Børstetøj</i>	<i>10 00</i>
<i>1</i>	<i>1. Kjøletoier</i>	<i>2 50</i>
<i>1</i>	<i>1. m. Klæde m. m.</i>	<i>5 10</i>
<i>1</i>	<i>1. Tæppe</i>	<i>30</i>
<i>1</i>	<i>1. m. Tæppe</i>	<i>10</i>
<i>2</i>	<i>2. m. Tæppe</i>	<i>1 40</i>
<i>1</i>	<i>1. m. Tæppe</i>	<i>28 00</i>
<i>1</i>	<i>1. m. Tæppe</i>	<i>3 50</i>
<i>1</i>	<i>1. m. Tæppe</i>	<i>2 00</i>
<i>1</i>	<i>1. m. Tæppe</i>	<i>5 10</i>
<i>1</i>	<i>1. m. Tæppe</i>	<i>4 50</i>
<i>1</i>	<i>1. m. Tæppe</i>	<i>1 50</i>
		<i>110 50</i>

Der blev handlet på dansk; men i decimaldelt Mark og metermål. Metersystemet blev indført i Slesvig i 1868 medens det først blev obligatorisk i Danmark i 1912.

Stillingsbetegnelsen for en syerske er frøken, selvom Johanne havde været en gift kone i op mod 25 år.

indtryk af prisniveauet omkring år 1900: 3 Haandklæder 1 Mark 50 Pf., 7 m Kjølestof 28 Mark.

Johanne Kirstine Friis døde i 1938 og blev begravet på kirkegården i Nr. Vilstrup.

Johanne og Hans Friis er mine oldeforældre. Deres datter, Cathrine Marie, født 1878, blev gift med min morfar, Christian Hansen, postpakmester i Haderslev.

Bent Aage Jørgensen

**Foreningen TENEN indkalder til jubilumsgeneralforsamling
den 21. marts 2015 i Kvindernes Hus i København.**

Foreningen TENENS formænd gennem 25 år:

1990 til 1996: *Hanne Frøsig Dalgaard*

1996 til 2001: *Susanne Nielsen*

Fra 2001: *Annet Laursen Skjelsager*

LIDT OM HØRREN

I LIN-NYTT nr. 3 diskuterer Gro Finnes Klev, om det danske navn for lin (hør) har noget at gøre med, at frøhusene rasler (skrangler), når de er modne. Jeg fik lyst til at svare.

Hør har ikke noget at gøre med at høre. Den danske retskrivning er nemlig så mangelfuld, at vi ikke kan se, om ø i hør er kort eller langt. Vi kan kun se det, når vi skriver om hørren: man skulle måske skrive hørr!

Hvorfor har vore to sprog hver sit ord? I dansk har vi fra gammel tid haft begge ord; men for omkring hundrede år siden gik ordet lin af brug. Vi bruger det nu kun i sammensætninger som linolie, linnedvarer og sengelinned. De to ord lin og hør er så gamle, at de findes helt tilbage i det fælles germanske sprog; i oldhøjtysk hedder det haro – men det moderne tyske ord er Lein. I

Ordbog over det danske Sprog bind 12 står, at ordet lin måske er lånt fra det græske línon.

I gammelnorsk, som danskere kalder oldislandsk, bruger man begge ord, hunkønsordet lín og hankønsordet hörr. Brúðar lín finder vi for eksempel i Trymskvadet, og hörr i Egils saga.

Er hør helt forsvundet fra det norske sprog? Jeg tillader mig at citere fra side 22 i samme nummer af LIN-NYTT, vers 4 i linvisen: *So bau-
sta dei inn; det blei horr; det blei stru
– til finaste tråd kun rokken dei snu.*

*Bent Bille
Hørvævmuseet på Krengerup*

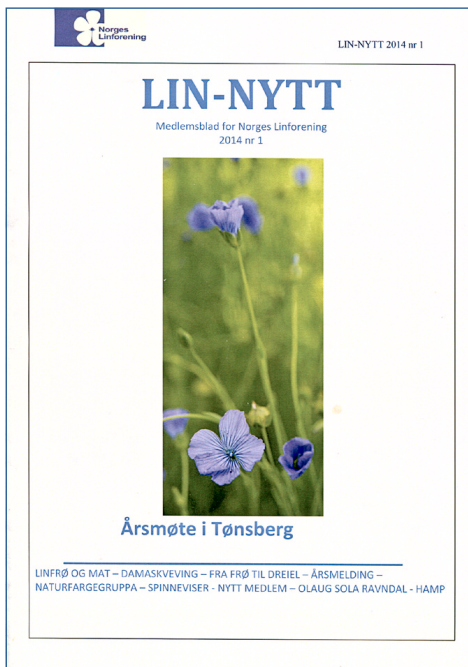
Norges Linforening

Norges Linforening - NLF - ble etablert 1990 av en gruppe entusiastiske amatørdyrkere, flere av dem er fortsatt aktive i foreningen. Det var folk som hadde erfaringer fra både fiberlin og oljelin.

Det har vært noe vekslende medlemstall og interesse i løpt av disse 20 årene. I de siste 3-4 årene har medlemstallet steget kraftig med ca 80 % i løpet av 3 år og nå har vi medlemmer i 18 av Norges 19 fylker.

De fleste er medlemmer for deres interesse for fiberlin og bruk av lingarn og linstoffer. Men det er også økt interesse for oljelin både på grunn av den store mengden omega 3 i linolje og bruk av linoljemaling for de som er allergiske samt utviklingen i bruk av lin i moderne kompositter. Vi kan dyrke fiberlin over store deler av landet, men oljelin bare på de varmeste stedene.

Vi antar det er forskjellige grunner til denne økende interesse for både fiber- og oljelin. Historisk har vi sett at interesser og håndverksteknikker komme i syklus. Vi erfarer også at en del begynner å bli lei av konsumersamfunnet med kjøp av billige produkter og bruk og kast. Stadig flere ønsker et samfunn med fokus på bærekraftige produkter og bygge et helsemessig og "grønt" godt samfunn for de neste generasjonene. I Norge har vi eksempler på at fisk blir fanget i Norskehavet, sløyet på land, sendt til Kina for pakking og tilbake til Norge for salg. Ved å bruke billig arbeidskraft i Kina, forbraker vi energi og forurenser. Fiberlin er et naturprodukt som

ikke trenger ekstra vanning, sprøyting eller gjødsling.

Den tredje årsaken til økt interesse kan skyldes vårt fokus på de forskjellige akseptene med lin.

Her er en oversikt over aktiviteter våre medlemmer setter pris på:

- Aktive og oppdaterte hjemmesider er av uvurderlig betydning for vår landsomfattende organisasjon. Vi har nå ca 25.000 klikk på sidene våre årlig, se www.norges-linforening.no
- Vi publiserer et magasin, Lin-Nytt 4 ganger i året, som blir sendt ut til alle medlemmer. Medlemmer og andre interesserte er med på å skrive i bladet.
- Vi har 2 dagers årlig møte med forelesninger og diskusjoner. En av dagene har vi åpent marked hvor vi

inviterer ikke-medlemmer. Da viser vi lin aktiviteter og har salg.

- En gang i året reiser vi til utlandet. Vi fokuserer ikke bare på lin, men også på annet håndverk. Vi har vært i Finland, Sverige, Polen, Frankrike/Belgia, Kina, Nord-Italia, Russland og for 3 år siden var vi i Danmark. Turene pleier å være fullbooket med 25 medlemmer.
- Vi har spredte, små grupper rundt i landet som gir kurs i å produsere, bearbeide, spinne og veve/strikke/hekle/kniple lin.
- 8 fylker har en lokal representant som er ansvarlig for å ta imot nye medlemmer, arrangere møter og kurs og være mellomledd til Styret.
- Vi prøver å etablere spesialgrupper som utvikler dybdekunnskap på

definerte områder innen lin. Den mest aktive er Naturfarging av lin.

- Samarbeid med andre lag er også viktig. Norges Husflidslag og Bygdekvinnelag er typiske eksempler.
- Til slutt kan vi nevne at vi deltar på de største markedene hvor vi viser beredning, spinning og linprodukter. Særlig hvor vi viser vask og stell av lin er meget populært.

Vi vil gjerne ha kontakt over landegrensene, særlig i Sverige og Danmark. Vi har 2 medlemmer i Danmark. det er Bent Bille ved Hørvevsmuseum og Støtteforeningen ved Køng Museum. Vi vil gjerne ha kontakt med flere som har lin-interesser. Så ta gjerne kontakt ...

*Hanne Gjendem
Norges Linforening.*

Postkort fra Oslo: *Aagot Noss fylgte 90 år* den 9. oktober og blev dagen efter fejret på Norsk Folkemuseum ved et festligt og interessant nordisk seminar.

Foto: Eva Brænd

Omkring et hundrede personer var mødt frem, flest fra Norge og Sverige. Fra Danmark Silke-Annet i sin fine nordsjællandske dragt og hovedtøj for at lykønske dagens hædersgæst, der i en lang årrække har været vores æresmedlem i TENEN, og undertegnede, som i godt og vel et halvt hundrede år har haft den glæde på nærmeste hold at opleve Aagots entusiasme og enestående ekspertise i folkedragtforskningen.

Dagen rummede et varieret program, indledt med tre af de film, Aagot har fået optaget hos sine meddelere, der kunne dokumentere op-sætningen af hovedtøjer. Det er arbejdsprocesser, som enkelte kvinder beherskede endnu i 1970-erne. Vi fik dem præsenteret med oplysnin-

gen om, at Aagot har gennemtrawlet de norske dale og fjelde på cykel for at høste sine værdifulde beretninger. Den ene film viser tre kvinder fra Øvre Hallingdal, den ene af dem er Aagot selv, udsprunget som hun netop selv er af dette område og vokset op med personlig erfaring om stedets gamle dragt.

Den finske professor Bo Lönnquist tog i sin hyldest til fødselaren udgangspunkt i den flamske maler Pieter Breughels maleri fra 1566, som fremstiller Johannes Døberen, der prædiker til en stor forsamling. Alle tilhørerne er vendt mod taleren og ses derfor bagfra: den sociale mangfoldighed understreges ved personernes vekslende hovedtøjer. Herfra blev kontakten behændigt knyttet til Aagots værker, som også vil være læserne af TENEN bekendt fra omtale gennem årene, og hvor ikke mindst hovedtøjerne nyder opmærksomhed.

Anna-Karin Jobs Arnberg, intendent ved Nordiska Museet i Stockholm, præsenterede samlingen af dragtakvareller. Mange af dem er mindre kendte i almindelighed, men af stor interesse som kilder til dragternes historie.

Håkan Liby, landsantikvarie ved Upplands Museum gav en interessant redegørelse for begrebet folkelig modedragt ud fra nogle folkelivsbilleder, idet han henviste til sin bog fra 1997 *Kläderna gör upplaningen: Folkligt mode, tradition och trender* og skelnede mellem mode- og folkedragt og folkelig mode- og folkedragt.

Kari-Anne Petersen, den nuværende konservator for dragt på Norsk Folkemuseum, forestod den praktiske afvikling af seminaret, i

sig selv en travl opgave, men gav os tillige et oplæg kaldet *Fra korset til bunad*, med nogle tanker om 1900-tallets gennemgående korsetterede kvindeprofil i forhold til bunad, udviklet på basis af den gamle folkedragt.

Anne Kristin Moe havde arrangeret en udstilling i Norsk Folkemuseum af broderede bunader og gav i sit oplæg en saglig og overraskende redegørelse for fremkomsten af de broderede dragter, som i dag er blevet kendt som festdragter. Broderi på dragten har ikke været udbredt i gammel tid, men blev dog belyst med nogle eksempler fra Sunnmøre fra anden halvdel af 1800-tallet. Forfatteren Hulda Garborg havde sin baggrund i denne landsdel og i arbejdet for udvikling af dragter, egnet til at danse de gamle folkedanse i, har hun i det første tiår af 1900-tallet taget udgangspunkt i disse personlige forudsætninger.

Bjørn Sverre Hol Haugen, konservator på Hedmarksmuseet, diskuterede forholdet mellem dragt og rum med udgangspunkt i maleren Johan F. L. Dreiers billeder af norske bønder.

Aftenen blev brugt til en meget hyggelig middag i gæstestuen ved Norsk Folkemuseum. Menuen var and, efterfulgt af multebær med rømme. Toppen af norsk delikatesse! Fødselaren havde vi naturligvis først og fremmest ønsket at kunne dele dette med. Men desværre var der indtruffet et ildebefindende få dage før, så Aagot havde trukket sig tilbage. Vi må derfor slutte dette med stor tak til alle på seminaret for gode timer og til Aagot:

*God bedring!
... og kærlig hilsen, Hanne*

Boganmeldelse:

Hæftet er svensk, men jeg har købt det i vikingemuseet LOFOTR på Vestvågøy i Lofoten i juni 2014.

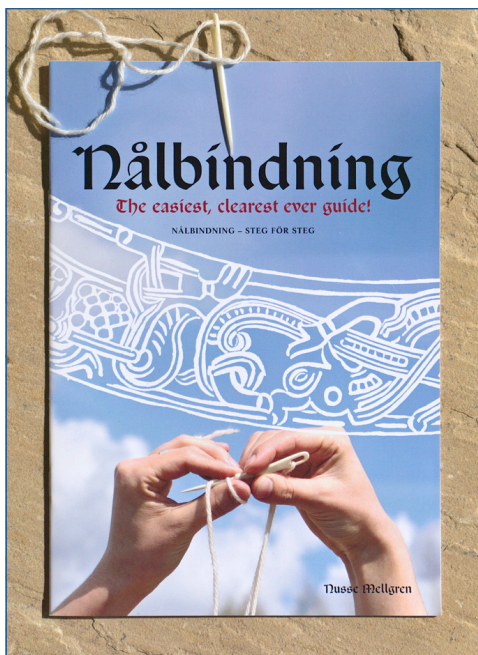
Nusse Mellgren: *Nålebinding – steg för steg*. Ljungbergs Tryckeri, Klippan, Sverige, Andra upplagen, første trykningen, 2008. A4-størrelse. ISBN 978-91-633-2974-6. Prisen var 135 NOK – ca. 110 kr.

Før strikningen blev kendt i Norden blev varme sokker og vanter bundet med en nål. Nålebinding er en teknik, som er kendt fra flere perioder af Nordens historie, og teknikken kendes også i andre dele af verden. Hvornår nålebinding er opstået, og hvordan den har udviklet sig, er uklart. Nålebinding blev i løbet af middelalderen udkonkurreret af strikning og hækling; men har overlevet rundt omkring på grund af go-

Eventually the interlocked cord will emerge. Continue stitching until a tube of the desired length is created.

Efter ett tag ser du de två sammanhängande raderna. Fortsätt att binda till du fått en tub av önskad längd.

de egenskaber med hensyn til varme og holdbarhed.

Nålebinding er nu næsten glemt, og derfor er hæftet ideelt med fine farvebilleder og tilhørende tekst, der trin for trin fører læseren gennem grundteknikken. Tyve sider og man er "udlært".

Som et plus har bogen alle dele oversat til engelsk, hvilket gør, at den når et bredere publikum.

Bennålen er købt samme sted som hæftet. Den er fin og glat, så den er let at bruge til arbejdet.

Vibeke Lilbæk

Telefonliste for TENENs bestyrelse mv.

<i>navn</i>	<i>adresse</i>	<i>telefon / ePost</i>	<i>buv</i>
Annet Laursen Skjelsager	Dorthesvej 2 3520 Farum	44 95 05 55 <i>silke-annet@silke-annet.dk</i>	formand + redaktion
Lone de Hemmer Egeberg	Teglgården 66 st.th. 3460 Birkerød	45 81 05 05 <i>debemmeregeberg@gmail.com</i>	næstformand + kalender
Bent Bille	Søndergade 66 5620 Glamsbjerg	64 72 15 65 <i>bille.glamsbjerg@gmail.com</i>	kasserer
Lis Slottved	Hjarupvej 10 6200 Aabenraa	74 63 03 50 <i>slottved@privat.dk</i>	sekretær + korrektur
Vibeke Lilbæk	Kollerødvej 39 3450 Allerød	26 60 28 40 <i>vofl3450@gmail.com</i>	redaktion
Maj Ringgaard	Helmsvej 37 2880 Bagsværd	21 40 43 76 <i>Maj.Ringgaard@natmus.dk</i>	bestyrelse
Tina Ejlersen	Rudmevej 122A 5750 Ringe	41 43 67 87 <i>tejlertsen@gmail.com</i>	bestyrelse
Hanne Frøsig Dalgaard	Bredebovej 33, 6.tv. 2800 Lyngby	45 87 55 05 <i>hanne.dalgaard37@gmail.com</i>	korrektur
Anni Bloch	Thingvalla Allé 5 2300 København S	32 59 59 77 <i>annibloch@gmail.com</i>	suppleant
Susanne Lervad	Lindevej 14 1877 Frederiksberg C	22 11 08 26 <i>sl@termplus.dk</i>	suppleant
Margit Ambeck	Lyshøjgårdsvej 87, 1.th. 2500 Valby	36 30 61 50 <i>m.ambeck@gmail.com</i>	revisor
Hanne Schneller	N. Frihavsgade 49, 2.tv. 2100 København Ø	35 38 35 45 <i>hanne.schneller@hotmail.com</i>	revisor- suppleant
Susanne Nielsen	Grusgravvej 10 4660 Store Heddinge	56 50 11 26	forklæder
Frits Lilbæk	Kollerødvej 39 3450 Allerød	23 92 42 85 <i>vofl3450@icloud.com</i>	redaktion + webmaster

Dette blad er andet nummer i 25. årgang.

Gaveidé: Giv et medlemskab af TENEN - kontakt kassereren

Find TENEN på internettet - <http://www.tenen-dk.tk/tenen/>
tjek dette bladnummers side med henvisninger og et galleri
med ekstra billeder

TENENs kalender er på det løse ark med adressen.

Tørklædet, som er købt i Thorshavn, hedder "bundnaturriklæd". Oprindeligt var det et sjal malkekonerne bar, når de morgen og aften - strikkende og med træmalke-spande på ryggen - gik op i fjeldet for at malke køerne.

Oftest er det dobbeltstrikket med en hvid inderside uden mønster og en mørke- eller lysebrun (farverne på færøsk: myrkamorreyytt eller ljósamorreyytt) overside med mønster kanten rundt, og med frynser fornedet. Det blev krydset på brystet og bundet på ryggen, og hvis vejret var dårligt, tog man det op over hovedet. Prøv at gå ind på nettet og søg efter "bundnaturriklæd".

Hilsen fra Annika Hoydal i september 2013